

Skafity późnego mastrychtu i najwcześniejszego danu środkowej Europy: taksonomia, ewolucja i wymieranie

Marcin Machalski

Acta Palaeontologica Polonica 50 (4), 2005: 653-696

Opisano skafity (amonity, głowonogi) późnego mastrychtu i najwcześniejszego danu z kluczowych profili środkowej Europy: okolic Maastricht w Holandii i Belgii, Hemmoor w Niemczech, Stevns Klint na Zelandii oraz Jutlandii w Danii, Wyżyny Lubelskiej w Polsce oraz okolic Lwowa na Ukrainie. Ogółem wyróżniono trzynaście taksonów skafitów: *Hoploscaphites constrictus lvivensis* subsp. nov., *H. c. crassus*, *H. c. johnjagti* subsp. nov., *H. tenuistriatus*, *H. pungens*, *H. schmidi*, *Hoploscaphites* sp. ex gr. *pungens-schmidi*, *H. felderi*, *H. sp. ex gr. waagei-angmartussutensis*, *Acanthoscaphites (Euroscaphites) varians varians*, *A. (E.) varians blaszkiewiczzi*, *A. (E.?) verneuillianus* oraz *A. (E.?) sp. aff. verneuillianus*. U szeregu form wykazano występowanie dymorfizmu płciowego. Ponadto wysunięto hipotezę polimorfizmu rozwojowego samców dla wyjaśnienia zależnej od rozmiarów zmienności urzeźbienia mikrokonch *H. c. crassus*. Ze względów metodologicznych (niedostateczna ilość okazów) trudno odtworzyć obraz wymierania europejskich skafitów. Dostępne dane wskazują jednak, że linia ewolucyjna *Hoploscaphites constrictus* przetrwała bez zakłóceń do samego końca kredy, a nawet przekroczyła granicę kreda-paleogen (K-Pg). Ostatnie mastrychckie populacje tej linii ewolucyjnej, zaliczone do podgatunku temporalnego *H. c. johnjagti* subsp. nov., są zdominowane przez osobniki o wydatnym urzeźbieniu komory mieszkalnej. Może to stanowić odzwierciedlenie wzmożonego nacisku ze strony drapieżników, pośrednio związanego z mastrychcką regresją morza. Następujące po sobie segmenty linii ewolucyjnej *Hoploscaphites constrictus*, a mianowicie *Hoploscaphites constrictus lvivensis* subsp. nov., *H. c. crassus*, oraz *H. c. johnjagti* subsp. nov. są użytecznymi narzędziami stratygraficznymi do podziału utworów górnego mastrychtu.

Key words: Ammonoidea, Scaphitidae, dimorphism, polymorphism, evolution, extinction, Maastrichtian, Danian, central Europe.

Marcin Machalski [mach@twarda.pan.pl], Instytut Paleobiologii, Polska Akademia Nauk, ul. Twarda 51/55, PL-00-818 Warszawa, Poland.

